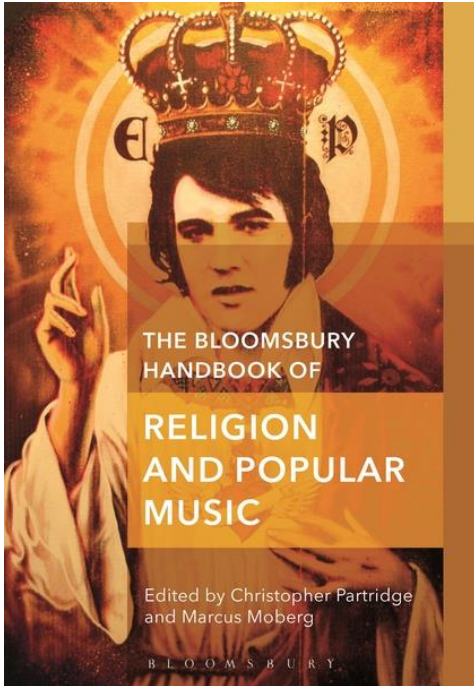

Käsikirja kaiken maailman musiikista ja uskontotieteestä

Essi Mäkelä
Helsingin yliopisto

Christopher Partridge ja Marcus Moberg (toim.) 2017: *The Bloomsbury Handbook of Religion and Popular Music*. London: Bloomsbury, 440s.

Bloomsburyn uskonnon ja populaarimusiikin käsikirja on tuhti pakkaus aiheesta, jonka tutkimus alkaa vasta pikkuhiljaa saamaan tuulta siipiensä alle. Käsikirjalle lienee siis kysyntää tutkijoiden parissa ja toisaalta aihe kiinnostanee monia jo populaarimusiikin henkilökohtaisen tunnearvon vuoksi. Itseäni puhutteli myös kirjan komea kansi, jota koristaa ikoninen kuva Elviksestä. Siis kirjaimellisesti Elvis-ikoni. Koska kyse on populaarimusiikista ja uskonnoista, ei tämäkään kuva tietenkään ole pelkää kristillisen symbolin hyödyntämisestä Elvis-fanien houkuttelemiseksi, vaan luonnollisesti kuvaan liittyy myös uskonnollinen yhteisö, nimittäin Pyhän Elviksen ensimmäinen presleyterinen kirkko (*The First Presleyterian Church of Elvis the Divine*). Oma tutkimukseni kohdentuu musiikin sijaan uus- ja pakanauskontoihin, mutta kuten käsillä oleva kirja vahvistaa, ovat (uudet) uskonnolliset liikkeet ja populaarikulttuuri hyvinkin läheisissä tekemisissä keskenään ja kannen kuva onnistuu tiivistämään samaan pakettiin useita kytköksiä, joita kirja käsittelee. Populaarimusiikin ja uskonnollisten ilmiöiden yhteys ei luonnollisesti rajoitu pelkkiin niin kutsuttuihin uusiin uskontoihin, vaan myös perinteisemmät uskonnolliset perinteet elävät ajassa, jossa populaarikulttuuri vaikuttaa myös uskonnon harjoituk-

seen ja päinvastoin. Kirjan uskontotieteellisesti relevantti anti ei myöskään rajoitu pelkästään 'uskontojen' ja 'populaarimusiikin' yhteyteen, vaan heijastelee laajempia tutkimuksellisia ja yhteiskunnallisia ilmiöitä. Tämän vuoksi tätä kirjaa kannattaa vilkaista, vaikka esimerkiksi omat tutkimusintressit eivät suoraan aiheeseen liittyisikään.

[T]he early ethnography of popular music began to reveal music as dynamic, “a kind of aesthetic technology, or an instrument of social ordering” (DeNora 2000: 7) capable of informing values, shaping habits, controlling the perception of time and structuring religious experience. Similarly, this is conspicuous in contemporary electronic dance music, particularly in the “spiritechnics” of contemporary psytrance culture. (Christopher Partridge: *Emotion, Meaning and Popular Music*, s.26)

Kirja jakautuu kolmeen osaan, joista ensimmäinen käsittelee teoreettisia ja metodologisia perspektiivejä aiheeseen, toinen osa on lajiteltu uskontoperinteiden tai uskonnollisten ilmiöiden mukaan ja kolmas jaottelee luvut genreittäin. Käsikirjamaisuus näkyy otsikoinnin minimalismissa: ne noudattavat kaikki muotoa ”X ja populaarimusiikki”. Artikkelit käsittelevät niinkin suuria aiheita, kuin ”Islam ja populaari musiikki” tai ”Feminismi, sukupuoli ja populaarimusiikki”. Toki lyhyet katsaukset eivät tavoita kenttien koko laajuutta, mistä moni kirjoittaja huomauttaakin, mutta merkittävää on, etteivät tutkimusaiheet vaikuta turhan tiiviiltä vaan onnistuvat esimerkkien kautta luomaan jonkinlaisen yleiskuvan aiheestaan ja siten toteuttavat kunnianhimoisien otsikoidensa tavoitteita kiitettävästi. Jonkinlaista esimerkiksi alaotsikointia olisi silti toivonut sisällysluettelo, jotta niistä saisi nopeammin kuvan, minkälaisia painotuksia otsikon alle sijoittuu. Toisaalta artikkelien pyrkimys myös yleisluontoisuuteen perustelee otsikoinnin muodon.

Ensimmäisen osan metodologiset ja teoreettiset pohdinnat käsittelevät muun muassa alussa mainitsemaani populaarimusiikin henkilökohtaisuutta: monella tutkijalla on sisäpiiri suhde tutkimaansa aiheeseen – niin musiikkiyhteisöiden kuin uskonnollisten sellaisten kautta. Itse-reflektio on tärkeä avainsana aina, kun tehdään humanistista tutkimusta, mutta sen merkitys korostuu, kun tutkitaan itselle hyvinkin läheisiä aiheita. Vähintään tutkijan henkilökohtaiset kokemukset ja kulttuurinen konteksti vaikuttavat musiikista tehtyihin tulkintoihin.

[B]ecause of this intertextuality, whether we think of the use of strings in Psycho, the “Dam Busters March” or, indeed, the theme from The Twilight Zone, music is invested with meaning by the listener. [...] It creates an affective space within which meaning-making occurs. (Christopher Partridge: *Emotion, Meaning and Popular Music*, s.27)

Yhtäältä sisäpiiriin kuuluvaan tutkijaan usein luotetaan enemmän: sisäpiiriläinen osaa arvostaa aihettaan eri tavalla kuin aihetta ”vain työkseen” tutkiva, osaa ehkä kysyä osuvampia kysymyksiä ja tulkita asioita eri tavalla kuin ulkoa päin aihetta katsova. Toisaalta objektiiviseen asenteeseen saattaa joutua opettelemaan, sillä sisäpiiriläinen on omaksunut tietyt sisäpiirin arvot, joita on helppo pitää itsestään selvyyksinä. Olen itsekin tätä tematiikkaa pohtinut tutkimuksessani ja toisaalta ymmärrän huolen siitä, että tutkija ikään kuin unohtaa kirjoittavansa akateemiselle yleisölle ja niin sanotusti ”ryhtyy natiiviksi”, mutta toisaalta samalla tapaa haastavaa on, että osaa kommunikoida akateemisen tutkimuksen myös ”kentälle” niin, että se ei vie roksu tutkijan tekemiä tulkintoja. Tutkija tasapainottelee näiden tahojen välillä, mutta kyse ei ole mitenkään erityislaatuudesta toiminnasta, sillä kaikki tutkijat ovat myös jotain muuta kuin

tutkijoita harrastusten ja yksityiselämänsä sekä jo pelkän inhimillisyytensä kautta. Tutkimus ei saa tietenkään edetä ainoastaan kentän ehdoilla, mutta pidän epäilyttävänä sitäkin asennetta, että akateeminen maailma olisi jollain tapaa täysin irrallinen ”kentästä”, jota vain etäältä tarkkaillaan. On paljon rehellisempää, jos ihmisiä tutkiva ihmistutkija kykenee avaamaan omaa suhdettaan tutkimuskohteeseen ja sosiaaliseen kontekstiinsa itsereflektion kautta sen sijaan, että objektiivisuudella perusteltaisiin näennäinen irrallisuus käytännöstä. On siis hyvä, että tällainen kysymys nousee esiin populaarimusiikkia ja uskontoa koskevassa käsikirjassa, mutta sen soisi nousevan esiin useammin myös muissa tutkimuskonteksteissa. Humanististen tieteiden tieteenfilosofinen pohdinta ei ole vain uusien tutkimuskohteiden kysymys, vaan sitä tulisi hyödyntää muussakin tutkimuksessa, erityisesti perinteisemmissä aiheissa, joissa ei ehkä ole oltu samalla tavalla itsereflektiivistä kuin mitä tutkimus nykyään pyrkii olemaan.

Toisessa osassa muutamat artikkelit tuntuvat välillä unohtuvan listaamaan artisteja, mutta usein kirjoittajat löytävät aiheistaan myös laajempia tutkimuksellisesti kiinnostavia näkökulmia. Hyvin perusteissa silti liikutaan, joten aiheeseen hyvin perehtyneelle saattaa oman aiheen artikkeli olla hyvinkin tuttua kauraa. Miellyttävää on kuitenkin, että aiheiden moninaisuus tekee mahdolliseksi myös uuden löytämisen, vaikka olisi tutkinut jokaista musiikkigenreä ja uskontoa, sillä näkökulmat vaihtelevat ja ovat usein hyvinkin ajankohtaisia, kuten esimerkiksi artikkeli Hindulaisuus ja populaarimusiikki, jossa otetaan kantaa kulttuurisen omimisen eri tasoihin. Myös artikkeli Kiinalaisesta uskonnollisuudesta ja populaarimusiikista nostaa esiin tärkeän kysymyksen uskontokäsitteen länsimaisuudesta ja rajallisuudesta, kun tutkitaan muiden kulttuureiden uskonnollisia näkemyksiä ja tulkintoja musiikissa. Artikkelin esimerkit romanttisista kohtalokäsityksistä mando- ja cantopop-genreissä yhdistää nerokkaasti uskontotieteellisen kysymyksen populaarimusiikin tutkimukseen ja osoittaa aiheet yhdistävän tutkimuksen relevanttiuden.

Kolmas luku syventää mukavasti uskontokäsitystä, joka erityisesti toisessa osassa asettuu melko tarkasti perinteisiin maailman uskontokategorioiden. Musiikkigenreillä rajattua henkisyttä ja uskonnollisuutta lienee helpompi käsitellä ilman perinnerajoja, mutta henkisestä ateismista viimeaikoina käydyn keskustelun perusteella olisin odottanut, että tässäkin teoksessa otettaisiin huomioon erityisesti henkisesti ateistinen musiikki. Toisaalta en ole varma, onko siitä tutkimusta vielä ollenkaan, mutta tällaisenaan teoksen aiheista metalli ja goottimusiikki lienevät käsitteilytavoiltaan lähinnä musiikkia, joka olisi tulkittavissa eksplisiittisesti ateistiseen henkisyyteen liittyväksi tai ”uskonnottomaksi”, mutta samalla uskonnollisuuteen liittyviä maailmankäsityksiä tukevaksi. Ateismille ei teoksessa ole edes hakusanaa ja jäänemme siis odottamaan tutkimusta esimerkiksi Sunday Assemblyn musiikista, Tim Minchinin kaltaisten koomikkojen uskontokriittisestä ja toisaalta ateistisen henkisiä näkökulmia maailmaan luovasta musiikista tai vaikka uskonnottomien siirtymäriittien (nimiäiset, häät, hautajaiset, ynnä muut) käyttämisestä musiikista.

[T]he religious significance of the song is not simply a matter of what it represents, and so cannot adequately be evaluated on the basis of ‘immanent’ models of correspondence. Rather, it is more a matter of what the songs might do – that is, the sorts of experiences they afford, the orientations they foster, the questions they provoke and what they lead the listener towards – or in ‘Ricoeurian’ terms, the possibilities they open up ‘in front of’ the text. (Gavin Hopps: *Theology, imagination and popular music*, s.85)